

განმარტებითი ბარათი

„სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსში ცვლილებების შეტანის შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტზე

ა) ზოგადი ინფორმაცია კანონპროექტის შესახებ

ა.ა) კანონპროექტის მიღების მიზეზი:

კანონპროექტის მომზადება განაპირობა *გამოძიებისას* მოწმის გამოკითხვის/დაკითხვის ინსტიტუტთან დაკავშირებით არსებული ხარვეზების გამოსწორების აუცილებლობამ. შემოთავაზებული ცვლილებები უკავშირდება გამოძიებისას პირის გამოკითხვისა და მოწმის დაკითხვის პროცედურებს, გამოსაკითხი პირის წინასწარ ინფორმირებას გამოკითხვის ცალკეული გარემოებებისა და განსაზღვრულ შემთხვევებში მოსალოდნელი სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის შესახებ, ჯვარედინი დაკითხვისას გამოკითხვის/დაკითხვის დროს მიცემული ინფორმაციის გამოყენების შესაძლებლობას და სხვ.

კანონპროექტის მიღების შემდეგ ამოქმედდება *გამოძიებისას* მოწმის დაკითხვის ახალი წესი, რომლის რამდენჯერმე გადავადება განპირობებული იყო, ერთი მხრივ, სამართალდამცავი სისტემის თანამშრომელთა გადამზადების საჭიროებით, ხოლო, მეორე მხრივ, საკანონმდებლო ხარვეზის არსებობით, რომლის შევსების გარეშე დანაშაულთან ბრძოლა და ქვეყანაში საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვა შესაძლოა სერიოზული რისკის წინაშე დამდგარიყო.

ა.ბ) კანონპროექტის მიზანი:

კანონპროექტის მიზანია, გამოძიებისას მოწმის დაკითხვის ახალი წესის ამოქმედება, სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსში არსებული პირის გამოკითხვისა და მოწმის დაკითხვის მექანიზმის დახვეწა და არსებული ხარვეზების აღმოფხვრა, რომელთა გამოც დღემდე ისევ 1998 წლის სისხლის საპროცესო კოდექსით გათვალისწინებული დაკითხვის წესი დროებით მოქმედებს¹. ამასთანავე, კანონპროექტით ხდება საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის ნორმების იმ საერთაშორისო სტანდარტებთან შესაბამისობაში მოყვანა, რომლებიც სისხლის სამართლის საქმის წარმოების პროცესში მხარეთა უფლებების დაცვას და, ზოგადად, გამოძიების ეფექტიანობის გაზრდის მიზანს ემსახურება.

¹ იხ. სსსკ 332-ე მუხლი.

ა.გ) კანონპროექტის ძირითადი არსი:

კანონპროექტით ერთხელ და სამუდამოდ უქმდება 1998 წლის სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით დადგენილი გამოძიების დროს მოწმის დაკითხვის წესი, რომელიც ამჟამად ისევ მოქმედებს და რომლის თანახმადაც, მოწმე შეიძლება იქნეს დაბარებული საგამომიებო ორგანოში ჩვენების მისაცემად, რა შემთხვევაშიც იგი ვალდებულია გამოცხადდეს და მისცეს ჩვენება, ხოლო ამ ვალდებულების შეუსრულებლობა იწვევს სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობას.

ამის სანაცვლოდ, ამოქმედდება ამჟამინდელი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის ერთ-ერთი მთავარი ნოვაცია, რომლის არსი ის არის, რომ მოწმის ურთიერთობას გამოძიების ორგანოებთან, ჩვეულებრივ, ნებაყოფილობითი ხასიათი ექნება და პირს ექნება თავისუფალი არჩევანის უფლება, მისცეს ან არ მისცეს ინფორმაცია გამომძიებელს ან დაცვის მხარის წარმომადგენელს, თუ მას ეს არ სურს. ეს სტანდარტი ფუძემდებლური სტანდარტია ყველა სამართლებრივ სახელმწიფოში (იხ. *John Murray v. the United Kingdom*, § 45, 1996 წლის 8 თებერვალი).

მეორე მხრივ, ადვილი შესაძლებელია, რომ მოწმე, რომელსაც შეუძლია მისცეს გამოძიებას მნიშვნელოვანი ინფორმაცია დანაშაულის შესახებ, არაკეთილსინდისიერად არიდებდეს თავს გამოძიებასთან თანამშრომლობას. ასეთ შემთხვევაში უნდა არსებობდეს მექანიზმი იმისა, რომ მას დაეკისროს ვალდებულება, მისცეს ჩვენება და ამით ხელი შეუწყოს დანაშაულის გახსნას, გამოძიებას და დანაშაულის სავარაუდო ჩამდენის მართლმსაჯულებისთვის წარდგენას. ეს მექანიზმი ამგვარი მოწმის მაგისტრატი მოსამართლის წინაშე წარდგენასა და მისი სავალდებულო წესით დაკითხვას გულისხმობს.

სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 114-ე მუხლი, რომლის ამოქმედებაც ქვემოთითებული ხარვეზის გამო რამდენჯერმე გადაიდო, დღესაც ითვალისწინებს ოთხ გამონაკლისს, რომელთა არსებობის შემთხვევაშიც გამოძიების ეტაპზე პირი შეიძლება სავალდებულო წესით, მოწმის სახით დაიკითხოს მაგისტრატი მოსამართლის წინაშე. მაგრამ ეს გამონაკლისები არ არის საკმარისი იმისათვის, რომ ბრალდების მხარემ მოიპოვოს გამოძიებისთვის მნიშვნელოვანი ინფორმაცია პირისაგან, რომელსაც გააჩნია ამგვარი და უარს აცხადებს გამოძიებისთვის ამ ინფორმაციის მიწოდებაზე. კოდექსის ეს აშკარა ხარვეზი ქმნის რეალურ საფრთხეს იმისას, რომ ახალი წესის ამოქმედების შემდეგ შესაძლოა მკვეთრად დაეცეს გამოძიების ეფექტურობა და ეფექტიანობა, რაც, თავის მხრივ, უარყოფითად იმოქმედებს დანაშაულთან ბრძოლის მაჩვენებელზე, საზოგადოებრივ წესრიგსა და ქვეყნის უსაფრთხოებაზე.

კანონპროექტი სწორედ ასეთი ხარვეზის შევსებას ისახავს მიზნად, რადგან იგი ითვალისწინებს ბრალდების მხარის უფლებას, გამოძიებისას შუამდგომლობით მიმართოს მაგისტრატ მოსამართლეს, მის წინაშე მოწმის სახით დაკითხოს ასევე პირი, რომელსაც შეიძლება ჰქონდეს მნიშვნელოვანი ინფორმაცია დანაშაულის შესახებ, მაგრამ უარს ამბობს ამ ინფორმაციის მიცემაზე გამოძიების ორგანოს წინაშე. გამოძიებისას მაგისტრატი მოსამართლის წინაშე ასეთი მოწმის დაკითხვის შესაძლებლობა, ერთი მხრივ, უზრუნველყოფს

გამომძიებლის მხრიდან ამ პირის მიმართ უკანონო ზემოქმედების განხორციელების შესაძლებლობას, ხოლო, მეორე მხრივ, გამომძიებლისთვის მნიშვნელოვანი ინფორმაციის მოპოვების შესაძლებლობას წარმოშობს.

შესაბამისად, კანონპროექტით იცვლება და სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მოქმედ რედაქციას ემატება შემდეგი საკითხები:

- **გამოსაკითხი პირის უფლება არ გასცეს ინფორმაცია ახლო ნათესავის წინააღმდეგ**

კანონპროექტით, სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსში არსებული ზოგადი პრინციპიდან გამომდინარე, გამოკითხვის წესში შედის ცვლილება, რომელიც უფლებას ანიჭებს გამოსაკითხ პირს არ გასცეს ინფორმაცია არა მარტო საკუთარი თავის, არამედ ახლო ნათესავის წინააღმდეგაც (იხ. *Navone and Others v. Monaco*, § 74, 2014 წლის 24 იანვარი).

- **გამოსაკითხი პირის ინფორმირების ვალდებულება**

კანონპროექტით სსსკ-ის 113-ე მუხლი ახალი რედაქციით ყალიბდება, სადაც შენარჩუნებულია გამოკითხვის ნებაყოფლობითობის პრინციპი. აქვე მითითებულია, რომ დაუშვებელია გამოსაკითხი პირი აიძულონ, წარმოადგინოს მტკიცებულება ან გასცეს ინფორმაცია.

კანონპროექტში ხაზგასმით აღნიშნულია, რომ გამოსაკითხმა პირმა საპროცესო კანონმდებლობით მინიჭებული ყველა უფლების შესახებ, მათ შორის, იმის თაობაზეც, რომ გამოკითხვა ნებაყოფლობითია და მას აქვს უფლება, არ გასცეს ინფორმაცია არა მარტო საკუთარი თავის, არამედ ახლო ნათესავის წინააღმდეგაც, უნდა მიიღოს სათანადო განმარტება გამოკითხვის დაწყებამდე. ამის შესახებ შესაბამისი ჩანაწერები უნდა გაკეთდეს გამოკითხვის ოქმში (იხ. *Stojkovic v. France and Belgium*, § 54, 2012 წლის 27 იანვარი).

ამასთან, გამოკითხვის ჩამტარებელი მხარე ვალდებულია გამოსაკითხი პირი წერილობით გააფრთხილოს ცრუ დასმენისათვის (საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 373-ე მუხლი), ცრუ ინფორმაციის მიწოდებისა (საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 370-ე მუხლი) და არსებითად ურთიერთსაწინააღმდეგო ინფორმაციის მიწოდების/ჩვენების მიცემისათვის (საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 371¹ მუხლი) მოსალოდნელი სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის შესახებ.

თუ გამოკითხვას ატარებს ბრალდების მხარე, გამოკითხვაზე უარის მიღების შემთხვევაში, იგი უფლებამოსილია განუმარტოს გამოსაკითხ პირს, რომ იგი შეიძლება დაბარებულ იქნეს მაგისტრატ მოსამართლესთან დასაკითხად, რაც, *გამოკითხვისგან განსხვავებით*, სავალდებულოა და ამ ვალდებულების შეუსრულებლობა გამოიწვევს მის სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას.

ამავე მუხლში ხაზგასმულია, რომ გამოკითხვაზე როგორც თანხმობის, ისე უარის შემთხვევაში გამოსაკითხი პირი ვალდებულია მიაწოდოს გამომკითხველს სწორი ინფორმაცია მისი პირადი მონაცემების შესახებ. ამასთან, გამოკითხვაზე თანხმობის შემთხვევაში, გამოსაკითხი პირი ვალდებულია გამოკითხვის ჩამტარებელ მხარეს მიაწოდოს სწორი ინფორმაცია საქმესთან დაკავშირებით მისთვის ცნობილი გარემოებების შესახებ.

კანონპროექტის თანახმად, გამოკითხვის წესი ასევე ვრცელდება ბრალდებულზეც, იმ პირობით, რომ 113-ე მუხლის რომელიმე დებულება არ არის წინააღმდეგობაში ბრალდებულთან დაკავშირებით ამ კოდექსის რომელიმე სხვა დებულებასთან.

- გამოძიების დროს დაკითხვის წესი

კანონპროექტის თანახმად, ბრალდების მხარის შუამდგომლობით გამოძიების ადილის ან მოწმის ადგილსამყოფლის მიხედვით მაგისტრატი მოსამართლის წინაშე გამოსაკითხი პირის მოწმედ დაკითხვა, სსსკ-ის 114-ე მუხლით უკვე განსაზღვრული შემთხვევების გარდა, შესაძლებელი იქნება იმ შემთხვევაშიც, თუ არსებობს ფაქტი ან/და ინფორმაცია, რომელიც დააკმაყოფილებდა ობიექტურ პირს, რათა დაესკვნა პირის მიერ სისხლის სამართლის საქმის გარემოებათა დასადგენად საჭირო ინფორმაციის შესაძლო ფლობის ფაქტი და ეს პირი უარს აცხადებს გამოკითხვაზე.

ამ საგამოძიებო მოქმედებას, რომელიც მოსამართლის თანდასწრებით ტარდება, დაცვის მხარე არ ესწრება, რაც, შესაბამისობაშია ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლთან იმ დათქმით, რომ პროცესის მომდევნო სტადიებზე დაცვის მხარეს უნდა ჰქონდეს ამგვარი მოწმის ჩვენების დაუშვებლად ცნობის მოთხოვნის და მისი სრულად დაკითხვის საშუალება (*Natunen v. Finland*, 2009 წლის 31 მარტი, §§ 40-41; *Dowsett v. the United Kingdom*, 2003 წლის 24 ივნისი, §§ 42-43; *Mirilashvili v. Russia*, 2008 წლის 11 დეკემბერი, §§ 203-209), რაც დაცვის მხარისათვის უზრუნველყოფილია კიდევ ამ კანონპროექტით.

გამოძიებისას მოწმედ დაკითხვის თაობაზე მაგისტრატ მოსამართლეს შუამდგომლობით მიმართავს პროკურორი ან, მისი დავალებით, გამომძიებელი. კანონპროექტში მოცემულია ამგვარი შუამდგომლობის სავალდებულო რეკვიზიტები, აგრეთვე მაგისტრატი მოსამართლის მიერ შუამდგომლობის განხილვისა და გადაწყვეტილების მიღების წესები.

მაგისტრატი მოსამართლე შუამდგომლობას განიხილავს ზეპირი მოსმენის გარეშე. შუამდგომლობის დაკმაყოფილების შემთხვევაში, მოწმის დაკითხვა უნდა მოხდეს სასამართლოსთვის შუამდგომლობით მიმართვიდან გონივრულ ვადაში, მაგრამ არაუგვიანეს 24 საათისა. ამასთან, აღნიშნული ვადა დაკითხვის ინიციატორ მხარესთან შეთანხმებით შეიძლება გაგრძელდეს, თუ მოწმე დადგენილ ვადაში საპატიო მიზეზით ვერ ცხადდება სასამართლოში. დაუშვებელია მოწმის დაკითხვა ღამით. ღამის დადგომის გამო დაწყებული დაკითხვა უნდა შეწყდეს და გადაიდოს მეორე დღისთვის.

კანონპროექტით ითვალისწინებს შუამდგომლობის დაკმაყოფილებაზე უარის შესახებ მაგისტრატი მოსამართლის მიერ გამოტანილი განჩინების ერთჯერადად, 24 საათში სააპელაციო სასამართლოს საგამოძიებო კოლეგიაში გასაჩივრების შესაძლებლობას. სააპელაციო სასამართლოს საგამოძიებო კოლეგიის მოსამართლე საჩივარს განიხილავს ერთპიროვნულად, მისი შეტანიდან არაუგვიანეს 24 საათისა. საჩივრის დაკმაყოფილების შემთხვევაში მაგისტრატი მოსამართლის წინაშე მოწმის დაკითხვა უნდა დაიწყოს გონივრულ ვადაში, მაგრამ მაგისტრატი მოსამართლისთვის სააპელაციო სასამართლოს საგამოძიებო კოლეგიის მოსამართლის განჩინების გადაცემიდან არაუგვიანეს 24 საათისა. აღნიშნული ვადა

დაკითხვის ინიციატორ მხარესთან შეთანხმებით შეიძლება გაგრძელდეს, თუ მოწმე დადგენილ ვადაში საპატიო მიზეზით ვერ ცხადდება სასამართლოში.

კანონპროექტში მოცემულია იმ შემთხვევათა ჩამონათვალი, როდესაც დაკითხვა, როგორც წესი, მხარეთა მონაწილეობით მიმდინარეობს, თუმცა, მეორე მხარის გამოუცხადებლობა არ აბრკოლებს დაკითხვის წარმოებას. აქვე მითითებულია, რომ დაკითხვის ინიციატორი მხარის გამოუცხადებლობის შემთხვევაში, მოწმე არ დაიკითხება. ამასთან, ამჟამად მოქმედი წესის მსგავსად, მართლმსაჯულების ინტერესებიდან გამომდინარე ან/და პროცესის მონაწილის სიცოცხლის, ჯანმრთელობის, ქონების, პირადი ცხოვრების დაცვის მიზნით, მხარის დასაბუთებული შუამდგომლობითა და მაგისტრატი მოსამართლის გადაწყვეტილებით, შესაძლებელია დაკითხვა წარმოებულ იქნეს მეორე მხარის წინასწარი ინფორმირებისა და დასწრების გარეშე.

ასეთ შემთხვევაში მოწმის მიერ მიცემული ჩვენება საქმის არსებითი განხილვისას დაუშვებელი მტკიცებულებაა, თუ შესაძლებელია მისი ხელახალი დაკითხვა.

გამოძიებისას მაგისტრატი მოსამართლის წინაშე მოწმის დაკითხვა დახურულ სასამართლო სხდომაზე მიმდინარეობს და მასზე სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით დადგენილი დაკითხვის ზოგადი წესები ვრცელდება. დაკითხვის დასრულებისთანავე მაგისტრატი მოსამართლე უზრუნველყოფს მოწმის მიერ სასამართლოში მიცემული ჩვენების წერილობით და ელექტრონული ფორმით დაკითხვის ინიციატორი მხარისთვის გადაცემას.

კანონპროექტის თანახმად, გამოძიების დროს დაკითხვის წესი ბრალდებულზე არ ვრცელდება,

- დაუშვებელი მტკიცებულება

მხარეთა თანასწორობის პრინციპის დაცვის მიზნით, კანონპროექტის თანახმად, დაცვის მხარე უფლებამოსილია წინასასამართლო სხდომაზე დააყენოს შუამდგომლობა და მოითხოვოს გამოძიებისას მაგისტრატი მოსამართლის წინაშე დაკითხული მოწმის ჩვენების დაუშვებელ მტკიცებულებად ცნობა, თუკი მიიჩნევს, რომ მაგისტრატი მოსამართლის წინაშე მოწმე კანონის არსებითი დარღვევით დაიკითხა.

- მოწმის ჩვენების გამოყენება ჯვარედინი დაკითხვისას და შეჯიბრებითობის პრინციპის განმტკიცება

საქართველოში მოწმის დაკითხვის ინსტიტუტის საერთაშორისო სტანდარტებთან შესაბამისობაში მოყვანისა და ეუთო-ს მიერ საქართველოსათვის ამ კუთხით 2014 წელს მოცემული რეკომენდაციების გათვალისწინების მიზნით,² მხარეებს ეძლევათ მეტი ბერკეტი მოსამართლის წინაშე საკუთარი პოზიციის საფუძვლიანობის დასამტკიცებლად.

კანონპროექტი ითვალისწინებს დაცვის მხარისათვის გარანტიებს, რათა მან საქმის არსებითი განხილვისას სრულად დაკითხოს გამოძიებისას მაგისტრატი მოსამართლის წინაშე დაკითხული ბრალდების მოწმე და კითხვის ქვეშ დააყენოს მისი ჩვენების სანდოობა (იხ. *Edwards and Lewis v. the United Kingdom* [GC], § 46, 2004 წლის 27 ოქტომბერი).

² ეუთო-ს სასამართლოს მონიტორინგის ანგარიში საქართველოსთვის, 2014 წ., პარ. 206-208, გვ. 82.

კერძოდ, შემოთავაზებული საკანონმდებლო ცვლილებით, მხარეებს ეძლევათ მეტი შესაძლებლობა მოსამართლის წინაშე წინააღმდეგობრივი ჩვენებების მიმცემი მოწმის არასანდოობის წარმოსაჩენად. კერძოდ, თუ მოწმე გამოცხადდება სასამართლოში საქმის არსებითი განხილვის სხდომაზე ჩვენების მისაცემად, მოწმის მხრიდან წინააღმდეგობრივი ჩვენებების არსებობის დასადასტურებლად მხარეს უჩნდება შესაძლებლობა მოითხოვოს მისი გამოკითხვის ოქმის ან გამოძიებისას მაგისტრატის მოსამართლის წინაშე მიცემული ჩვენების მთლიანად ან ნაწილობრივ საჯაროდ წაკითხვა, ასევე მისი აუდიო ან ვიდეოჩანაწერის მოსმენა (დემონსტრირება). ამდენად, კოდექსის მოქმედი რედაქციისაგან განსხვავებით, რომელიც ასეთ შესაძლებლობას მხარეს მხოლოდ იმ შემთხვევაში ანიჭებს, თუკი არსებობს დასაბუთებული ვარაუდი, რომ მოწმე აიძულეს, დაემუქრნენ, დაამინეს ან მოისყიდეს და მიცემულ ჩვენებებში არსებითი წინააღმდეგობაა, ცვლილების შესაბამისად, მხარეს ამგვარი მოთხოვნის უფლება ყველა შემთხვევაში გააჩნია, ხოლო მოსამართლე, თავის მხრივ, ვალდებულია დააკმაყოფილოს მხარის მიერ დაყენებული აღნიშნული მოთხოვნა.

ხაზგასმით უნდა აღინიშნოს, რომ კანონპროექტი სრულ შესაბამისობაშია ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლთან („სამართლიანი სასამართლოს უფლება“) დაკავშირებულ სტრასბურგის სასამართლოს პრეცედენტულ სამართალთან.

პირველ რიგში უნდა აღინიშნოს, რომ კონვენციის მე-6 მუხლი და უფრო კონკრეტულად ამ მუხლის მე-3 პუნქტის „დ“ ქვეპუნქტი არ უზრუნველყოფს დაცვის მხარისათვის უსაზღვრო და აბსოლუტურ უფლებას, დაიბაროს და დაკითხოს მისთვის სასურველი ნებისმიერი მოწმე. სტრასბურგის სასამართლო შიდა სასამართლოებს უტოვებს დისკრეციას, თავად განსაზღვრონ თუ რომელი მოწმე უნდა იქნეს დაბარებული სასამართლოში ჩვენების მისაცემად და რომელი - არა (*Perna v. Italy*, Application no. 48898/99, 2003 წლის 3 მაისი, § 29; *S.N. v. Sweden*, 2002 წლის 2 ივლისი, § 44; *Accardi and Others v. Italy* (dec.), 2005 წლის 20 იანვარი).

რაც შეეხება გამოძიებისას მოწმის მაგისტრატ მოსამართლესთან დაკითხვაზე დაცვის მხარის დასწრებას, კანონპროექტის 114-ე მუხლის მე-2 და მე-9 ნაწილების შემოთავაზებული რედაქციის თანახმად, დაცვის მხარე არ ესწრება მაგისტრატ მოსამართლესთან მოწმის დაკითხვას, მაგრამ დაცვის მხარეს არა მხოლოდ ხელი მიუწვდება მაგისტრატ მოსამართლესთან დაკითხული მოწმის დაკითხვის ოქმზე (სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მოქმედი რედაქციის 83-ე მუხლით დადგენილი წესით)³, არამედ, 114-ე მუხლის მე-13 ნაწილის შემოთავაზებული რედაქციით, წინასასამართლო სხდომაზე მას შეუძლია დააყენოს შუამდგომლობა მაგისტრატის მოსამართლის წინაშე დაკითხული მოწმის ჩვენების დაუშვებელ მტკიცებულებად ცნობის შესახებ, ხოლო, საქმის არსებითი განხილვის სხდომაზე კი უფლება აქვს ჯვარედინი წესით დაკითხოს იგივე მოწმე და ეცადოს მაგისტრატის მოსამართლის წინაშე და არსებითი განხილვის სხდომაზე მიცემულ ჩვენებებს შორის წინააღმდეგობის გამოვლენას ადრე მიცემული ჩვენების არსებითი განხილვის სხდომაზე საჯაროდ წაკითხვის გზით, რისი აკრძალვის უფლებაც სასამართლოს, 243-ე მუხლის მე-2

³ იხ. *Kuopila v. Finland*, Application no. 27752/95, 2000 წლის 27 აპრილი, § 38; *Rowe and Davis v. the United Kingdom*, Application no. 28901/95, 2000 წლის 16 თებერვალი, § 60.

ნაწილის შემოთავაზებული რედაქციით, აღარ გააჩნია. ეს წესი კანონპროექტის კიდევ ერთ მნიშვნელოვან სიახლეს წარმოადგენს⁴ და სრულად იცავს დაცვის მხარის უფლებებს.

ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლით დადგენილი სტანდარტია, რომ დაცვის მხარეს აუცილებლად უნდა ჰქონდეს იმ მოსამართლის წინაშე ბრალდების მოწმისათვის კითხვების დასმის საშუალება, რომელმაც საქმეზე საბოლოო გადაწყვეტილება უნდა მიიღოს (იხ. *Graviano v. Italy*, Application no. 10075/02, 2005 წლის 10 თებერვალი, § 38; *Tarău v. Romania*, 2009 წლის 24 თებერვალი, § 74), რაც კანონპროექტით კიდევაც უზრუნველყოფილია. სტრასბურგის სასამართლოს პრეცედენტული სამართალი ადგენს, რომ ბრალდებულს, გამამტყუნებელი განაჩენის გამოტანამდე, უნდა ჰქონდეს საშუალება ყველა მტკიცებულება, მათ შორის მოწმის ჩვენებები, ხელმისაწვდომი ჰქონდეს სასამართლო სხდომაზე და შეძლოს, რომ სადავოდ გახადოს ისინი (*Hümmer v. Germany*, 2012 წლის 19 ივლისი, § 38; *Lucà v. Italy*, 2001 წლის 27 დეკემბერი, § 39; *Solakov v. the Former Yugoslav Republic of Macedonia*, 2001 წლის 31 ოქტომბერი, § 57).

დაცვის მხარის ამ შესაძლებლობას სრულად ითვალისწინებს წინამდებარე კანონპროექტი.

ასევე ხაზგასმით უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ კანონპროექტით შემოთავაზებული 243-ე მუხლის მე-2 ნაწილის რედაქცია პირდაპირ პასუხობს ეუთო-ს „სასამართლო პროცესის მონიტორინგის ანგარიშის“ (2014 წ.) მე-17 რეკომენდაციას (გვ. 12), აგრეთვე 206-ე - 208-ე (გვ. 82) პუნქტებში მოყვანილ მსჯელობას, რომლის თანახმად, სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 243-ე მუხლის მე-2 ნაწილის რედაქცია უნდა შეიცვალოს იმგვარად, რათა მხარეს, მოწმის ჩვენებებში არსებითი წინააღმდეგობის სადემონსტრაციოდ, არ დასჭირდეს დასაბუთებული ვარაუდის სტანდარტით იმის მტკიცება, რომ მოწმე აიძულეს, დაემუქრნენ, დააშინეს ან მოისყიდეს. იმავე პუნქტებში, ეუთო-მ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსთან შეუსაბამოდ მიიჩნია სასამართლოებში დამკვიდრებული არასწორი პრაქტიკა, რომლის თანახმადაც, სასამართლოები მოწმის თანხმობას ითხოვდნენ იმისათვის, რომ მხარისათვის მიეცათ საქმის არსებითი განხილვის სხდომაზე მოწმის უწინდელი ჩვენების საჯაროდ წაკითხვის ნებართვა. როგორც სამართლიანად არის აღნიშნული ეუთო-ს ანგარიშის მითითებულ პუნქტებში, ასეთი პრაქტიკა თვით მოწმის იმპიჩმენტის იდეას ეწინააღმდეგება. კანონპროექტის 243-ე მუხლის მე-2 ნაწილის შემოთავაზებული რედაქცია არა მხოლოდ საკანონმდებლო ხარვეზს გამოასწორებს, არამედ წერტილს დაუსვამს ამგვარ მანკიერ პრაქტიკასაც.

ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის კონტექსტში უმნიშვნელოვანესია ისიც, რომ კოდექსის 243-ე მუხლის პირველი ნაწილის ამ კანონპროექტით შემოთავაზებული რედაქცია მძაფრ აქცენტს აკეთებს სასამართლოში საქმის არსებითი განხილვის სხდომაზე

⁴ ამით კიდევ უფრო მაღლა იწევს ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლის მე-3 პუნქტის „დ“ ქვეპუნქტით დადგენილი სტანდარტი, რომლის თანახმად, დაცვის მხარეს უფლება აქვს, საქმის არსებით განხილვისას, „თვითონ დაკითხოს ან დააკითხვინოს ბრალდების მოწმეები“ (იხ. მაგალითად, *Hümmer v. Germany*, Application no. 26171/07, 2012 წლის 19 ივლისი, § 38; *Solakov v. the Former Yugoslav Republic of Macedonia*, Application no. 47023/99, 2001 წლის 31 ოქტომბერი, § 57).

არგამოცხადებული მოწმის გამოკითხვის ოქმის ან გამოძიებისას მაგისტრატი მოსამართლის წინაშე მიცემული ჩვენების საქმის არსებითი განხილვის სხდომაზე საჯაროდ წაკითხვაზე შეზღუდვის დაწესების კუთხით, რაც სრულ შესაბამისობაშია ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ დაწესებულ შესაბამის შეზღუდვებთან.⁵

ასევე, ამგვარი მოწმის მიერ გამოძიებისას მიცემული ინფორმაცია, გამოკითხვის თუ მაგისტრატი მოსამართლის წინაშე დაკითხვის ფარგლებში, არ შეიძლება გახდეს ერთადერთი საკმარისი მტკიცებულება გამამტყუნებელი განაჩენისთვის. ამ ნაწილშიც დაცულია სტრასბურგის სასამართლოს პრეცედენტით დადგენილი სტანდარტი (იხ. *Mirilashvili v. Russia*, 2008 წლის 11 დეკემბერი, § 217; *Scheper v. the Netherlands* (dec.), 2005 წლის 5 აპრილი; *Calabrò v. Italy and Germany* (dec.), 2010 წლის 20 მარტი; *Ferrantelli and Santangelo v. Italy*, 1996 წლის 7 აგვისტო, § 52).

- საგამონაკლისო წესი

კანონპროექტით სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 332-ე მუხლს ემატება ნორმა, რომელიც ითვალისწინებს საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის ცალკეულ მუხლებზე (108-ე, 109-ე, 115-ე, 117-ე, 126¹, 178-ე, 179-ე, 276-ე, 315-ე, 323-ე-331², 378¹ და 378² მუხლები) გამოძიებისას დაკითხვის წარმოების კანონპროექტით შემოთავაზებული წესის ორი წლით გადავადებას. ამ დანაშაულებს მიეკუთვნება ადამიანის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობის, აგრეთვე სახელმწიფოს წინააღმდეგ მიმართული ზოგიერთი დანაშაული, ტერორიზმი, აგრეთვე ცალკეული დანაშაულები, რომლებიც ძალადობრივი გზით არის ჩადენილი და ქმნის ადამიანის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის ან სახელმწიფოს ინტერესებისათვის ზიანის მიყენების საფრთხეს (განზრახ მკვლელობა, განზრახ მკვლელობა დამამძიმებელ გარემოებებში, ძარცვა, ყაჩაღობა, შეთქმულება ან ამბოხება კონსტიტუციური წყობის ძალადობით შესაცვლელად, ტერორიზმი და სხვ.). ამ შემთხვევებში აუცილებელია, რომ გამოძიების სტადიაზე შესაბამისი ორგანოები არ იყვნენ შეზღუდული მოწმის მხოლოდ მაგისტრატი მოსამართლის წინაშე დაკითხვის შესაძლებლობით (ისიც, კანონით გათვალისწინებული პირობების არსებობასა და შესაბამისი შეზღუდვების გათვალისწინებით), ვინაიდან მათი ჩადენისთანავე სამართალდამცავი ორგანოების მხრიდან დანაშაულზე იმწუთიერი რეაგირებისა და მთელი რიგი საგამოძიებო მოქმედებების, მათ შორის, მოწმის დაკითხვის, მყისიერად განუხორციელებლობამ, შესაძლოა, შექმნას მტკიცებულებათა განადგურების, შემთხვევის ადგილის დაზიანებისა და მოწმეთა მიმალვის საფრთხე, შესაბამისად, რისკის ქვეშ დააყენოს ამ დანაშაულების ეფექტიანი გამოძიება და შეასუსტოს ქვეყანაში დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლის ბერკეტები.

⁵ *Luca v. Italy*, Application no. 33354/96, 2001 წლის 27 თებერვალი, § 40; *Mika v. Sweden*, Application no. 31243/06, 2009 წლის 27 იანვარი, § 37; *Mirilashvili v. Russia*, Application no. 6293/04, 2008 წლის 11 დეკემბერი, § 217.

ბ) კანონპროექტის ფინანსური დასაბუთება

ბ.ა) კანონპროექტის მიღებასთან დაკავშირებული აუცილებელი ხარჯების დაფინანსების წყარო

კანონპროექტის მიღებასთან დაკავშირებული აუცილებელი ხარჯების დაფინანსების წყაროა სახელმწიფო ბიუჯეტი.

ბ.ბ) კანონპროექტის გავლენა ბიუჯეტის საშემოსავლო ნაწილზე

კანონპროექტის მიღება არ გამოიწვევს სახელმწიფო ბიუჯეტის საშემოსავლო ნაწილის ცვლილებას.

ბ.გ) კანონპროექტის გავლენა ბიუჯეტის ხარჯვით ნაწილზე

კანონპროექტის მიღებამ შესაძლოა გამოიწვიოს სახელმწიფო ბიუჯეტიდან ხარჯების გამოყოფა, რაც კანონპროექტით გათვალისწინებული ფუნქციების შესასრულებლად სასამართლო რესურსების გაზრდის აუცილებლობას უკავშირდება.

ბ.დ) სახელმწიფოს ახალი ფინანსური ვალდებულებები

კანონპროექტის მიღებით სახელმწიფოს რაიმე სახის ახალი ფინანსური ვალდებულებები არ ეკისრება. კანონპროექტის მიღებამ შესაძლოა გამოიწვიოს სახელმწიფო ბიუჯეტიდან ხარჯების გამოყოფა, რაც უკავშირდება კანონპროექტით გათვალისწინებული ფუნქციების შესასრულებლად სასამართლო რესურსების გაზრდის აუცილებლობას. კერძოდ, საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ინფორმაციით, ქვეყნის მასშტაბით შესაძლოა საჭირო გახდეს მაგისტრატი მოსამართლის შტატების დამატება.

ბ.ე) კანონპროექტის მოსალოდნელი ფინანსური შედეგები იმ პირობათვის, რომელთა მიმართაც ვრცელდება კანონპროექტის მოქმედება:

კანონპროექტის მიღება არ იწვევს ფინანსური შედეგებს იმ პირობათვის, რომელთა მიმართაც ვრცელდება მისი მოქმედება.

ბ.ვ) კანონპროექტით დადგენილი გადასახადის, მოსაკრებლის ან სხვა სახის გადასახდელის ოდენობა და ოდენობის განსაზღვრის პრინციპი:

კანონპროექტი არ ითვალისწინებს გადასახადის, მოსაკრებლის ან სხვა სახის გადასახდელის დადგენას.

გ) კანონპროექტის მიმართება საერთაშორისო სამართლებრივ სტანდარტებთან

გ.ა) კანონპროექტის მიმართება ევროკავშირის დირექტივებთან:

კანონპროექტი არ ეწინააღმდეგება ევროკავშირის დირექტივებს.

გ.ბ) კანონპროექტის მიმართება საერთაშორისო ორგანიზაციებში საქართველოს წევრობასთან დაკავშირებულ ვალდებულებებთან:

კანონპროექტი არ ეწინააღმდეგება საერთაშორისო ორგანიზაციებში საქართველოს წევრობასთან დაკავშირებულ ვალდებულებებს.

პირიქით, კანონპროექტით შემოთავაზებული 243-ე მუხლის მე-2 ნაწილის რედაქცია პირდაპირ პასუხობს ეუთო-ს „სასამართლო პროცესის მონიტორინგის ანგარიშის“ (2014 წ.) მე-17 რეკომენდაციას (გვ. 12), აგრეთვე 206-ე - 208-ე (გვ. 82) პუნქტებში მოყვანილ მსჯელობას.

კანონპროექტით ასევე მოხდება საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისობაში მოყვანა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტულ სამართალთან (იხ. „კანონპროექტის ძირითადი არსი“).

გ.გ) კანონპროექტის მიმართება საქართველოს ორმხრივ და მრავალმხრივ ხელშეკრულებებთან:

კანონპროექტი არ ეწინააღმდეგება საქართველოს ორმხრივ და მრავალმხრივ ხელშეკრულებებს.

დ) კანონპროექტის მომზადების პროცესში მიღებული კონსულტაციები

დ.ა) სახელმწიფო, არასახელმწიფო ან/და საერთაშორისო ორგანიზაცია/დაწესებულება, ექსპერტები, რომლებმაც მონაწილეობა მიიღეს კანონპროექტის შემუშავებაში, ასეთის არსებობის შემთხვევაში:

კანონპროექტზე მუშაობისას შეხვედრები და კონსულტაციები გაიმართა სისხლის სამართლის სისტემის რეფორმის უწყებათაშორისი საკოორდინაციო საბჭოს ფარგლებში.

დ.ბ) კანონპროექტის შემუშავებაში მონაწილე ორგანიზაციის (დაწესებულების) ან/და ექსპერტის შეფასება კანონპროექტის მიმართ, ასეთის არსებობის შემთხვევაში:

ასეთი არ არსებობს.

ე) კანონპროექტის ავტორი:

კანონპროექტის ავტორები არიან საქართველოს იუსტიციის, შინაგან საქმეთა და სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის სამინისტროები და საქართველოს სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახური.

ვ) კანონპროექტის ინიციატორი:

კანონპროექტის ინიციატორია საქართველოს მთავრობა.